

Д. П. Куштан

КУРГАН ДОБИ БРОНЗИ КОЛО СЕЛА ГРОДЗЕВЕ НА УМАНЩИНІ

Стаття присвячена публікації матеріалів розкопок кургану поблизу села Гродзево Уманського району Черкаської області. Всі 10 виявлених поховань відносяться до доби бронзи: вісім — до ямної культури, 2 — до культурного кола Бабине (Дніпро-Прутської бабинської культури).

Ключові слова: Східне Поділля, доба бронзи, курган, поховання, ямна культура.

Серед методів дослідження періодизації та відносної хронології пам'яток дописемного періоду історії України і всієї Східної Європи нині найбільш випробуваним і перспективним є стратиграфічний (Отрощенко 2001, с. 11). Велику увагу вивченню стратифікованих курганів доби бронзи на території України приділяє в своїх працях Віталій Васильович Отрощенко. Йому вдалося вдосконалити «городцовську» тричленну схему періодизації курганних поховань (ямні, катакомбні, зрубні), додавши проміжний пласт посткатакомбних бабинських (культури багатоваликової кераміки) поховань, а також фінальнобронзових білозерської культури.

Один стратифікований курган доби бронзи автор дослідив поблизу с. Гродзево Уманського р-ну Черкаської обл. Дослідження провів у жовтні 2011 р. загін експедиції Черкаської археологічної інспекції в зв'язку з розширенням траси Умань—Кіровоград (автодорога Стрий—Тернопіль—Знам'янка) (Куштан 2011, с. 14—25). Регіон, де знаходиться пам'ятка — Уманщина (Східне Поділля) — надзвичайно цікавий і, у той саме час, ще недостатньо вивчений в плані дослідження пам'яток доби бронзи (III—II тис. до н. е.).

Досліджений курган 6 входив до складу великої курганної групи, розташованої на схід

та північний схід від с. Гродзево обабіч траси Умань—Кіровоград в напрямку с. Бабанка. За топографічними умовами курганний могильник займає верхівку витягнутого по лінії північ—південь вододілу річок Уманка (з заходу) та Ревуха (зі сходу), які південніше впадають у р. Ятрань (басейн Південного Бугу).

Курганна група біля Гродзевого відома з XIX ст. На військово-топографічній карті Ф. Ф. Шуберта на схід від села, обабіч дороги на Бабанку позначено шість курганів (рис. 1). В. Б. Антонович згадує про п'ять курганів (Антонович 1895, с. 132). 1963 р. обстеження курганного могильника здійснивав уманський археолог В. А. Стефанович: «На сільських полях є 5 могил, три з них мають стрімкі схили висотою 5—6 м, не розорюються, одна з них перерізана навпіл траншеєю...» (Стефанович 1968, с. 163). За розвідками цього ж дослідника на 1966 р. біля села налічувалося вже 7 курганів, з них чотири не розорювалися (Стефанович 1968, с. 163). У жовтні 1977 р., у зв'язку з паспортизацією пам'яток, візуальне обстеження курганної групи здійснювала археолог, співробітниця Уманського краєзнавчого музею О. П. Діденко. Нею було складено план-схему курганної групи, здійснено обміри та фотофіксацію курганів. У 1980—2000-х рр. план могильника неодноразово уточнювався в ході робіт по складанню «Зводу пам'яток історії та культури» (експедиція Інституту археології АН УРСР у складі В. О. Круца та С. М. Рижова) та діяльності Черкаської археологічної інспекції. На момент взяття курганної групи на облік вона налічувала 14 насипів, згодом їх кількість збільшилася до 19. На півночі дана курганна група сполучається з іншою, що складається з п'яти насипів, розташованою на землях с. Гереженівка.

© Д. П. КУШТАН, 2021

Рис. 1. Курганна група коло с. Гродзеве та розташування кургану 6. Військово-топографічна карта Ф. Ф. Шуберта, XIX ст.

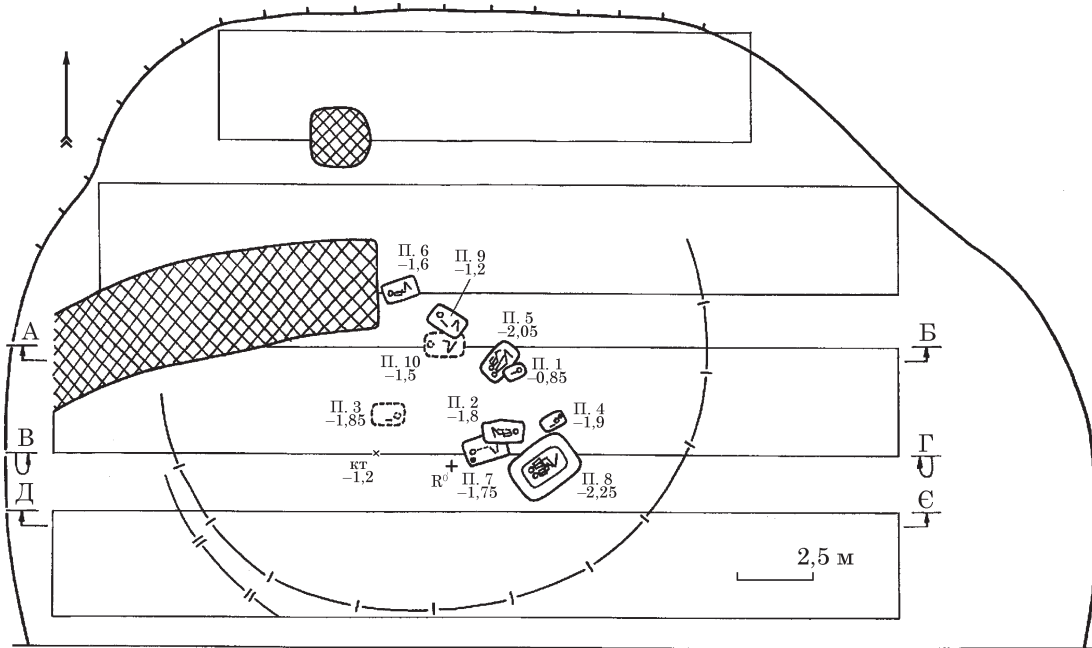
Курган 6. Курганний насип знаходився в центральній частині групи. Його південна частина частково підрізана існуючою автодорогою (трасою Умань—Кіровоград), збудованою у 1950-х рр. Очевидно, в ході її спорудження частина кургану була знівельована, за рахунок чого зменшилася висота і збільшився діаметр. З тієї самої причини, форма насипу в плані набула неправильних обрисів. На момент дослідження частина курганного насипу, що зберігся, була задернована, поросла деревами і чагарниками, з боку поля поли кургану оборювалися. В північно-західній частині насип кургану виявився значно пошкодженим пізніми перекопами, також пов'язаними з часом будівництва дороги (яма для варіння асфальтної суміші, траншея, заповнена камінням, цеглою, смолою та іншим будівельним сміттям). Через центр кургану паралельно до дороги проходив кабель зв'язку, прокладений у траншеї глибиною 0,5 м. Первісна висота кургану могла сягати 2,5—3 м. На час дослідження його висота складала 1,3 м (з боку поля — 1,5 м), діаметр 35—40 м.

Курган містив 10 поховань доби бронзи: 8 — ямної культури (ЯК) доби ранньої бронзи (III тис. до н. е.) та два — культури Бабине (КБ) / багатоваликової кераміки початку пізньої бронзи (перша половина II тис. до н. е.). Попри значне пошкодження насипу, у профілях бровок простежено стратиграфію кургану:

зафіксовано лінію похованого горизонту і межі принаймні двох насипів (рис. 2). Встановлено, що первинний насип округлої у плані форми зведено над основним похованням 5 ямної культури, його діаметр складав близько 18—20 м, висота, орієнтовно, 1,5 м. З основним похованням, напевне, пов'язані сліди тризни — фрагмент верхньої щелепи великої рогатої худоби (далі — ВРХ), виявлений на рівні давнього горизонту за 3 м на захід від умовного центру кургану. Викиду з центрального поховання не простежено. Первинний насип складався з темно-сірого помірно гумусованого ґрунту (чорнозему). Наступна конструктивна досипка простежена у південно-західній частині насипу — «лінза» сильно гумусованого темного чорнозему. Ця досипка, ймовірно, пов'язана з іншим похованням ямної культури — похованням 8, яке було впущене у південно-східну полу первинного кургану. Очевидно, ця досипка мала локальний характер і збільшила приблизно на 1—2 м межі насипу кургану в південному та південно-східному напрямках. Інші поховання, як ямні так і бабинські, були впущені без досипання кургану, або сліди цих досипок не вдалося простежити.

Опис поховань.

Поховання 1 (впускне, КБ) виявлене у центральній частині кургану (частково перекривало основне поховання 5 ямної культури).

Автодорога Гродзеве—Бабанка

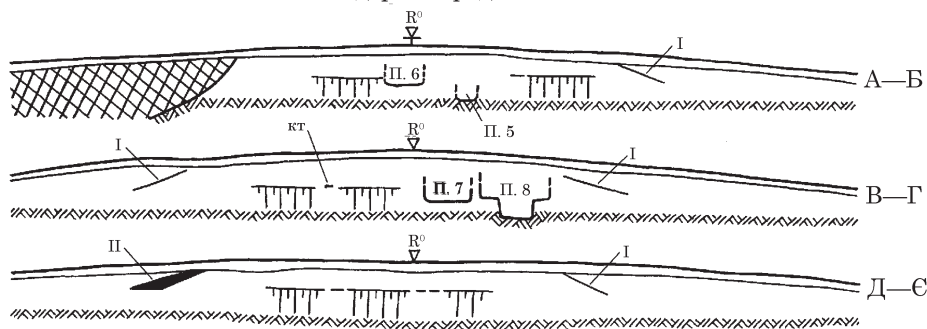

Рис. 2. Гродзеве, курган 6, план дослідженої частини насипу і розрізи бровок

Поховальна яма підпрямокутної форми з заокругленими кутами, орієнтована довгою віссю по лінії схід-північний схід — захід-південний захід, її розміри $0,9 \times 0,5$ м. Дно рівне на глибині $0,85$ м (тут і далі всі глибини від центрального репера). На дні могили на органічній підстилці коричневого кольору (кора) виявлено рештки похованого — немовляти віком $1-1,5$ років. Кості сильно переміщені (вірогідно кротоми), їх збереженість досить погана. Непотривоженими лишилися: розвал черепа зі східного боку могили, грудна клітина, крило тазу. Решта кісток (нижня щелепа, лопатка, кістки верхніх та нижніх кінцівок) виявилися сильно зміщеними. Очевидно, небіжчик лежав у скорченій позі на правому (?) боці, орієнтований головою на схід (рис. 3: 1). Поховання безінвентарне.

Поховання 2 (впускне, КБ) знаходилося у центральній частині кургану (частково перекривало поховання 7 ямної культури). Яма прямокутна в плані, орієнтована довгою віссю по лінії схід—захід, розміром $1,5 \times 0,8$ м. По периметру могили простежено коричневий тлін — очевидно стіни ями були облицьовані деревом (дерев'яний ящик?). На дні, яке знаходилося на глибині $1,8$ м, простежено сліди

органічної підстилки, що складалася з кількох шарів: знизу білий тлін (комиш), зверху — коричневий (кора). В заповненні ями траплялися рештки дерев'яного перекриття, що просіло. У могилі виявлено скелет небіжчика — дорослої жінки (?) віком близько 35 років. Збереженість кісток погана. Похована лежала в скорченій позі на правому боці головою на схід. Ступінь скорченості середня, п'ятки підведені до тазу. Права рука простягнута вздовж тулуба, ліва зігнута у лікті, долоня на животі. Біля колін небіжчиці виявлено кістку тварини — зуб ВРХ (рис. 3: 2). Поховання безінвентарне.

Поховання 3 (впускне, ЯК) виявлене в центральній частині кургану. Яма і скелет похованого практично повністю зруйновані землеріями. На глибині $1,85$ м знайдено сліди органічної підстилки коричневого кольору (кори) та фрагмент плечової кістки (рис. 3: 4). За орієнтацією кістки та її положенням відносно «п'яями» підстилки можна зробити припущення, що небіжчик лежав головою на схід. Поховальний інвентар не виявлений.

Поховання 4 (впускне, ЯК) знаходилося в центральній частині кургану. Яма підпрямокутної форми, витягнута довгою віссю по лінії

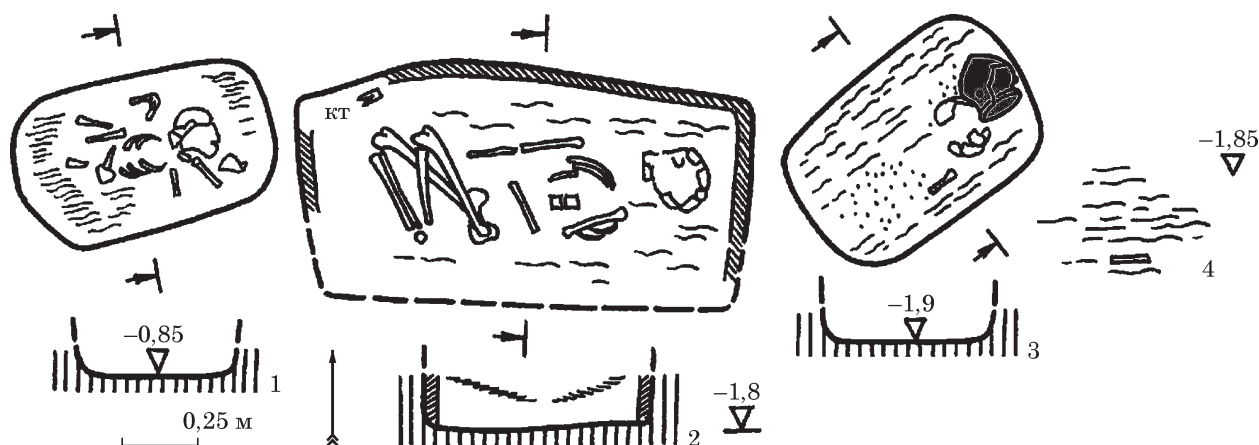

Рис. 3. Гродзеве, курган 6, плани і розрізи поховань 1 (1), 2 (2), 3 (4), 4 (3)

північний схід — південний захід, розміри $0,85 \times 0,6$ м, глибина 1,9 м. На дні могили, вкритому підстилкою з кори лубом уверх (верх — білий, низ — коричневий), лежав скелет дитини віком 4—5 років. Збереженість кісток дуже погана: уціліли череп у розвалі та ліва плечова кістка. Поза небіжчика реконструюється, як скорчена на спині (?), коліна праворуч, головою на північний схід. В районі черепа та на місці, де були ноги, виявлено сліди посипки вохрою. Між північно-східною стінкою могили та зводом черепа, впритул до останнього, на боку лежав горщик, орієнтований вінцями на південний схід (рис. 3: 3).

Горщик керамічний ліпний, гостродонний. Шийка коротка розтрубоподібна, краї вінець потоншені. Плечика добре виражені, тулуб яйцеподібної форми, трохи асиметричний, дно гостре. Черепок щільний, у тісті домішка дрібнозернистого піску і невеликої кількості органіки. Випал нерівномірний: зсередини поверхня сірого та чорного кольорів, а зовні — сірого, коричневого та жовтого. Місцями на зовнішній поверхні помітні чорні плями від кіптяви та червоні — від вохри. Внутрішня та зовнішня поверхні горщика оброблені зубчастим штампом (ширина зубців бл. 1 мм). Зсередини горщика напрям розкосів в районі дна хаотичний, а вище — здебільшого горизонтальний. На зовнішній поверхні: на шийці розкоси вертикальні, а по тулубу хвилясті, утворюючи своєрідний фестонний орнамент зі стрічок шириною до 1 см. Плечика горщика прикрашені дев'ятьма симетричними наліпами-«гудзиками» діаметром 1,5—1,8 см з вдавленнями посередині (рис. 6: 1). Розміри посудини: загальна висота 17 см, висота шийки 1,7 см, плечиків — 3,5 см; діаметр вінець 13,5—14 см, тулуба — 17 см; товщина стінок 0,6—0,8 см.

Поховання 5 (основне, ЯК) виявлене в центральній частині кургану. Яма підпрямокутної форми з заокругленими кутами, витягнута довгою віссю по лінії північний схід — південний захід, розміри $1,35 \times 0,8$ м; глибина 2,05 м. На дні могили простежено сліди органічної під-

стилки коричневого кольору (кори). На ній покоїлося парне поховання: доросла особа та дитина, орієнтовані головами на південний захід (рис. 4: 1). Збереженість кісток обох похованих погана. Поверх скелетів — рештки перекриття могили з дерева та кори, що просіло. Доросла небіжчиця — жінка 40—45 років — лежала обличчям до дитини майже впритул до південно-східної стінки могили у скорченій позі на лівому боці з розворотом на живіт. Ноги підігнуті до рівня тазу, руки простягнуті донизу, схрещені передпліччями біля колін. На черепі, в районі грудей та рук помітні сліди фарбування вохрою. На долоні лівої руки та передпліччі лежало скупчення вохристої маси малинового кольору діаметром 8—10 см, товщиною до 2 см. Дитячий скелет (вік — 5—8 років) лежав паралельно до дорослого, обличчям від нього, тім'ям впритул до його підборіддя і плеча. Поза дитини — на спині, ноги слабо підігнуті колінами ліворуч, руки простягнуті паралельно тулубу, праве передпліччя на тазових кістках. Слідів вохри на дитячому скелеті не простежено. Поховання безінвентарне.

Поховання 6 (впускне, ЯК) знайдене в північній частині кургану. Поховання погані збереженості, частково зруйноване бульдозером. Яма прямокутної форми з заокругленими кутами, довгою віссю витягнута по лінії схід-північний схід — захід-південний захід. Довжина ями 1,2 м; глибина 1,6 м. На дні могили виявлено коричневий тлін від органічної підстилки (кори). На підстилці покоївся скелет небіжчика — дорослої людини. Вона була укладена в скорченій позі на спині головою на захід — південний захід, череп розвернутий ліворуч, ноги, також, очевидно, підігнуті колінами ліворуч. Права рука вздовж тулуба, слабо зігнута у лікті, передпліччя в районі живота (рис. 4: 2). Супроводжуючий інвентар відсутній.

Поховання 7 (впускне, ЯК) виявлене в центральній частині кургану. Воно також погані збереженості, і так само частково зруйноване бульдозером. Яма прямокутної форми з заокругленими кутами, довгою віссю витягнута по лінії

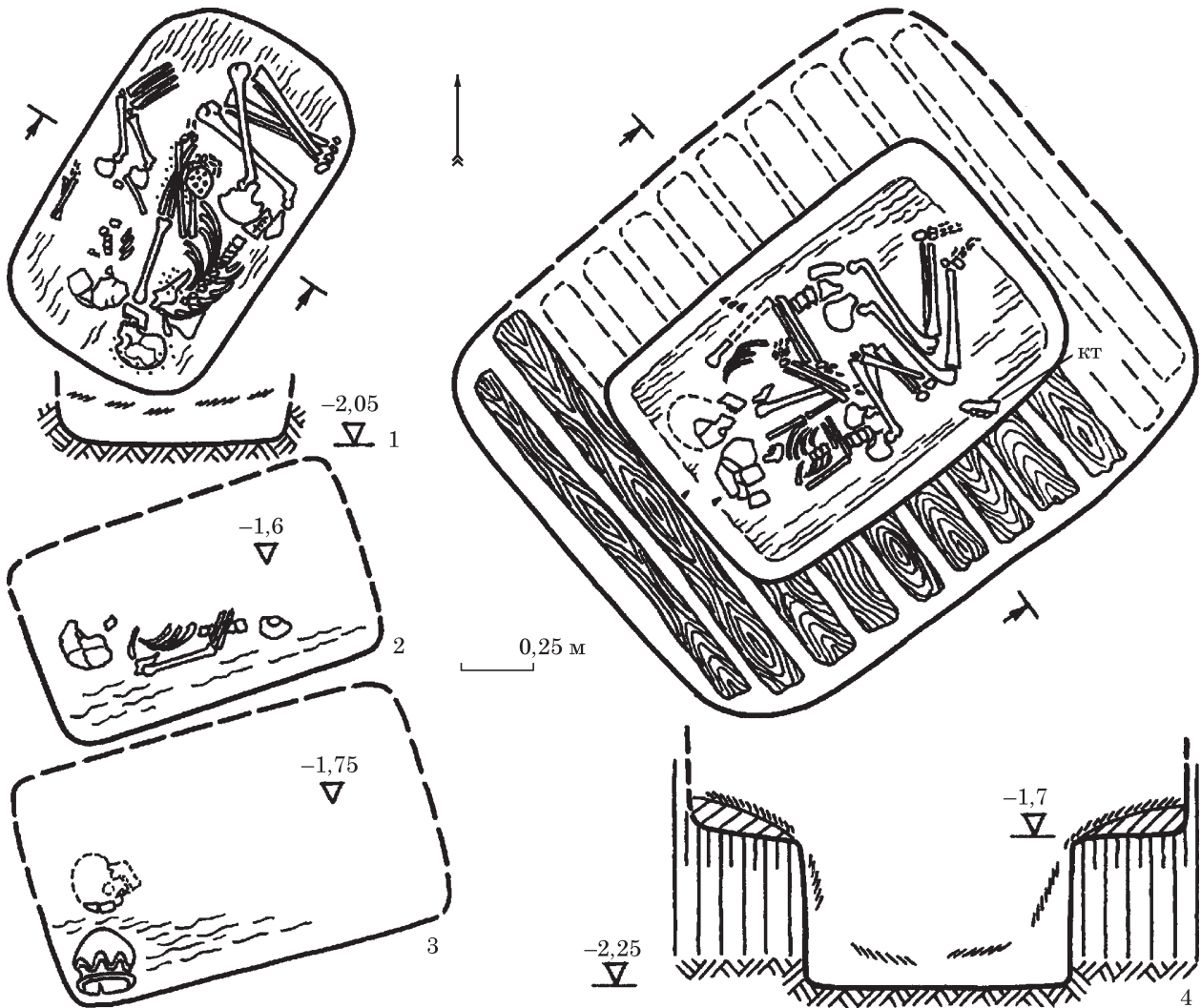

Рис. 4. Гродзеве, курган 6, плани і розрізи поховань 5 (1), 6 (2), 7 (3), 8 (4)

схід — північний схід — захід — південний захід. Довжина ями близько 1,4 м, глибина 1,75 м. Відліла лише частина ями: південна стінка та південно-західний кут. На дні могили — сліди коричневого тліну від підстилки з кори. У відцілому кутку ями на боці лежав керамічний горщик, вінцями до кута. Поруч з горщиком виявлено фрагменти черепа небіжчика (рис. 4: 3). Очевидно, скелет лежав скорчено на правому боці або спині з підігнутими ногами, колінами праворуч (у такому випадку, горщик лежав би перед обличчям похованого). Ймовірна орієнтація скелета — головою на захід-південний захід.

Горщик керамічний ліпний, гостродонний. Шийка коротка, S-подібна у профілі, краї вінець косо зрізані назовні. Плечика округлі, тулуб яйцеподібної форми, трохи асиметричний (горщик деформований і потресканий під тиском землі), дно гостре. Черепок щільний, у тісті значна домішка дрібно- та середньозернистого неокатаного піску. Випал нерівномірний: зсередини поверхня сірого, жовтого та чорного кольорів, а ззовні — сірого і жовтого. Верхня частина горщика сильно закопчена. Внутрішня та зовнішня

поверхні посудини оброблені крупнозубчастим штампом (ширина зубців 1,5 мм). Зсередини горщика напрямом розкосів в районі дна хаотичний, а вище — здебільшого горизонтальний. На зовнішній поверхні розкоси також хаотичні. Зріз вінчика горщика орнаментований частими косими відбитками прямого штампу, а плечика та верхня частина тулуба прикрашені широким орнаментальним поясом у вигляді чотирьохрядної хвилі, нанесеної відбитками перекрученого шнура (рис. 6: 2). Розміри: загальна висота 17 см, висота шийки 1,5 см, плечиків — 4,5 см; діаметр вінець 14,5—15 см, тулуба — 16—16,5 см; товщина стінок 0,6—0,7 см.

Поховання 8 (впускне, ЯК) виявлене у центральній частині кургану. Поховання парне, здійснене у великій ямі з заплечиками. Вхідна яма підпрямокутної форми з заокругленими кутами, орієнтована довгою віссю по лінії північний схід — південний захід, розміри 2,2 × 1,85 м, глибина 1,7 м. По її центру з такою самою орієнтацією розташована поховальна камера також прямокутної форми з заокругленими кутами розміром 1,5 × 1 м. Її глибина 2,25 м (на

0,55 м нижче заплечиків). Материковий викид з поховальної камери знаходився тут же на заплечиках. Поверх викиду збереглися відбитки поперечних дерев'яних плах і коричневий тлін від них (їх ширина бл. 10 см). Цими плахами, кінці яких лежали на заплечиках могили, була перекрита камера з похованими. Дно могили вкрите прямокутною підстилкою з кори розміром 1,3 × 0,85 м. На ній лежали скелети двох небіжчиків: дорослого та дитини (рис. 4: 4). Поверх кісток у заповненні траплялися рештки дерев'яного перекриття, що просіло. У заповненні могили біля південно-східної стінки виявлено залишки жертвовної їжі — фрагмент нижньої щелепи ВРХ. Доросла особа (жінка 35—40 років) лежала практично по центру могили, вздовж її довгої вісі. Її поза — скорчено на спині з невеликим розворотом праворуч, ноги підігнуті у колінах праворуч. Руки передпліччями складені разом нижче грудей. Череп повернутий праворуч, орієнтація головою на південний захід. Дитячий скелет (вік — 7—8 років), орієнтований так само. Він лежав паралельно до дорослого, обличчям до нього, майже впритул одне-до-одного лобами. Поза дитини — скорчено на спині, ноги зігнуті у колінах, впали ліворуч (у бік дорослого). Гомілки та стопи дитини майже упираються в стегно дорослого. Ліва рука дитини простягнута вздовж тулуба, права зігнута в лікті, передпліччя — на животі паралельно тулубу, праве передпліччя на тазових кістках. Слідів вохри на скелетах не простежено. На дні могили виявлені ратиці вівці / кози (всього 7 шт.), які лежали двома скупченнями: одне у головах дитини, а інше — за плечовою кісткою дорослого. Будь-якого іншого інвентарю не виявлено.

Поховання 9 (впускне, ЯК) знайдене в північній частині кургану. Воно частково перекривало поховання 10 цієї ж культури. Поховальна яма прямокутної форми з заокругленими кутами, орієнтована довгою віссю по лінії північний захід — південний схід, розміри 1,3 × 0,8 м; глибина 1,2 м. На дні ями виявлені сліди органічної підстилки. По центру могили лежав скелет небіжчика — дорослої людини. Кістяк поганої збереженості: відліли права плечова

кістка, частина тазової та частково кістки ніг. Похований лежав у скорченій позі на спині з розворотом ліворуч, ноги зігнуті в колінах і також направлені ліворуч. Плечі рук — вздовж торсу. Орієнтація головою на північний захід (рис. 5: 1). Поховання безінвентарне.

Поховання 10 (впускне, ЯК) виявлене в північній частині кургану. Поховальна яма практично не читалася. Очевидно вона була прямокутної форми з заокругленими кутами, розміром 1,3 × 0,85 м; глибина 1,5 м. На дні могили простежено сліди органічної підстилки (кори) та посипку вохрою. Скелет небіжчика поганої збереженості. Зафіксовано лише нижню частину скелету: таз та кістки ніг. Похований — дорослий чоловік — лежав у скорченій на спині позі головою на захід. Ноги сильно зігнуті в колінах, впали праворуч (рис. 5: 2). Поховання безінвентарне.

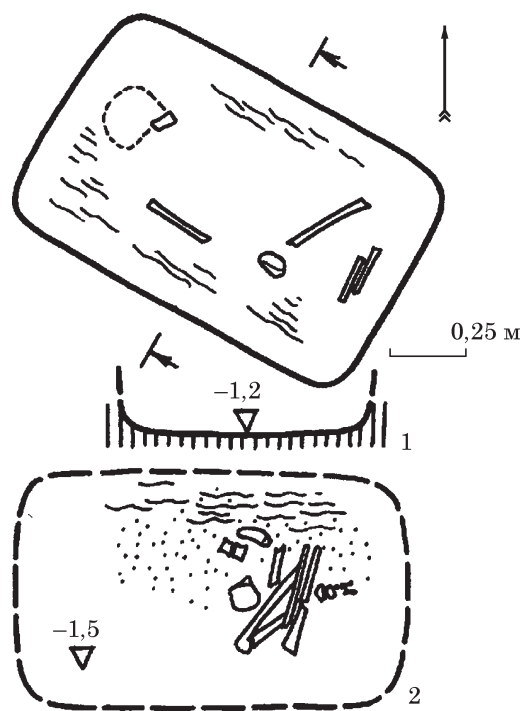

Рис. 5. Гродзеве, курган 6, плани і розрізи поховань 9 (1) і 10 (2)

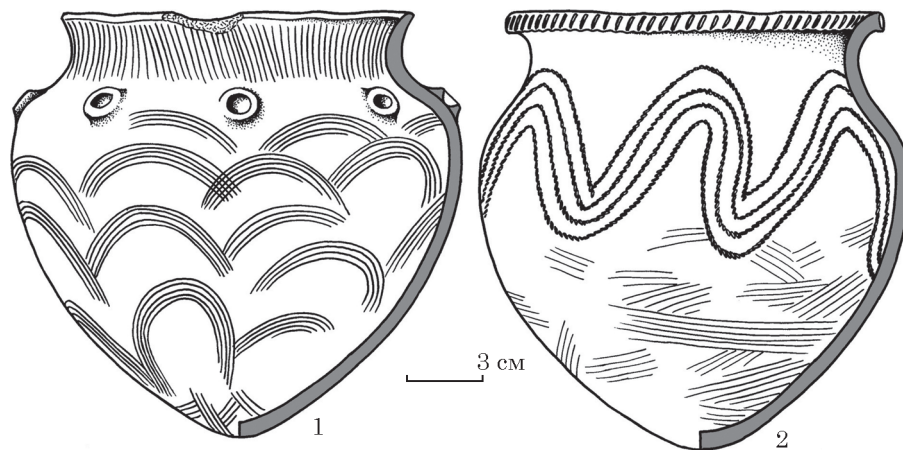

Рис. 6. Гродзеве, курган 6, горщики з поховань 4 (1) і 7 (2), доба ранньої бронзи, ямна культура (III тис. до н. е.)

Поховання гродзевського кургану є типовими для курганів доби бронзи Східного Поділля та Побужжя.

Ямні поховання за обрядом подібні до могил Південнобузького локального варіанту ямної культурної спільності: підпрямокутні ями, перекриті деревом, ями з заплечиками, підстилка з кори, скорчене положення кістяків, наявність парних поховань, орієнтація у західному та східному напрямках, використання вохри, присутність у похованні ратиць вівці (Шапошникова, Фоменко, Довженко 1986, с. 14—21). Посудини, виявлені в похованнях 4 і 7, відносяться до пізнього періоду ямної культури: короткоший горщик з яйцеподібним тулубом та гострим дном (тип П.А.1; Шапошникова, Фоменко, Довженко 1986, с. 38—40).

Поховання бабинської культури / культури багатоваликової кераміки менш виразні. Вони характеризуються підпрямокутними ямами невеликих розмірів і глибини, наявністю органічної підстилки і дерев'яних конструкцій у могилі, орієнтацією небіжчиків головою у східному напрямку, скудністю інвентарю, присутністю кісток тварин. Відносяться вони до пізнього етапу культури Бабини (Дніпро-Прутська бабинська культура, за Р. О. Литвиненком), а саме — до Східноподільської групи пам'яток (Литвиненко 2019, с. 59—67).

Результати досліджень кургану поблизу с. Гродзеве доповнюють джерельну базу для вивчення археології доби бронзи на території Уманщини. Введення до наукового обігу цих матеріалів розширює наше уявлення про стародавніх мешканців Східного Поділля у III—II тис. до н. е.

ЛІТЕРАТУРА

Антонович, В. Б. 1895. *Археологическая карта Киевской губернии*. Москва.

Кущтан, Д. П. 2011. *Звіт про археологічні дослідження на території Черкаської області за 2011 рік*. НА ІА НАН України, ф. 64, 2011/116.

Литвиненко, Р. О. 2019. Поділля в системі культурного кола Бабини. В: Литвиненко, Р. О. (ред.). *Археологія Поділля. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. Вінниця: Твори, с. 57-69.

Отрошенко, В. В. 2001. *Проблеми періодизації культур середньої та пізньої бронзи півдня Східної Європи (культурно-стратиграфічні зіставлення)*. Київ: ІА НАН України.

Стефанович, В. А. 1968. *Археологические памятники Уманщины*. І. Умань: Уманський краєзнавчий музей.

Шапошникова, О. Г., Фоменко, В. Н., Довженко, Н. Д. 1986. *Ямная культурно-историческая область (Южнобугский вариант)*. Свод археологических источников, В1-3. Киев: Наукова думка.

REFERENCES

Antonovich, V. B. 1895. *Arkheologicheskaja karta Kievskoj gubernii*. Moskva.

Kushtan, D. P. 2011. *Zvit pro arkheolohichni doslidzhenia na terytorii Cherkaskoi oblasti za 2011 rik*. NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 2011/116.

Lytvynenko, R. O. 2019. Podillia v systemi kulturnoho kola Babyne. In: Lytvynenko, R. O. (ed.). *Arkheolohiia Podillia. Materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii*. Vinnytsia: Tvory, s. 57-69.

Otroshchenko, V. V. 2001. *Problemy periodyzatsii kultur serednoi ta piznoi bronzy pivdnia Skhidnoi Yevropy (kulturno-stratyhrafichni zistavlennia)*. Kyiv: IA NAN Ukrainy.

Stefanovich, V. A. 1968. *Arkheologicheskie pamiatniki Umanshchiny*. I. Uman: Umanskiy kraieznavchyi muzei.

Shaposhnikova, O. G., Fomenko, V. N., Dovzhenko, N. D. 1986. *Yamnaia kulturno-istoricheskaia oblast (Iuzhnobugskii variant)*. Svod arkheologicheskikh istochnikov, V1-3. Kiev: Naukova dumka.

D. P. Kushtan

THE BRONZE AGE KURGAN NEAR THE VILLAGE OF GROZDEVE IN UMAN REGION

This paper presents the data from the excavation of the kurgan 6 near the village of Grozdeve in Uman region of the Cherkasy oblast. The complex was investigated by the Expedition of the Cherkasy Archaeological Rescue Surveys in 2011. This kurgan was a component of the large kurgan group located to the east and north-east from the village of Grozdeve, near the road Uman — Kirovohrad in the direction of the village of Babanka. Topographically the kurhan cemetery is located on top of the watershed of the rivers Umanka (from the west) and Revukha (from the east), which flow into the Yatran river (basing of the Southern Buh).

Kurhan 6 was located in the central part of the group. The southern part of the kurgan was partly destroyed by the road, which was built in 1950s. Initially the elevation of kurgan reached 2.5—3 m. By the moment of excavations its elevation reached 1.3—1.5 m, and the diameter was measured to 35—40 m. The kurgan included ten burials of the Bronze Age. Eight of those belong to the Yamna culture (3rd mil. BC), two others were attributed to the Babyne cultural complex (the first half of the 2nd mil. BC). Despite the significantly destroyed mound, profiles preserved the stratigraphy of the kurgan. The buried soil and at least two mounds were identified.

Yamna burials are similar to the Southern Buh variation of the Yamna culutural complex by its ritual: nearly rectangular pits covered with wood, remains of bark on the floor, position of skeletons, burials of two people, western and eastern orientation of buried, use of ochre etc. Two burials included ceramic pots with a short neck, egg-shaped body and sharp bottom. Those are dated to the late period of Yamna culture.

Babyne burials do not have significant features. Both are characterized by nearly rectangular pits of a small size and depth, organic remains on the floor and wooden constructions in burials, eastern orientation of buried, the lack of inventory. These burials are dated to the late period of the culture (Dnipro-Prut Babyne culture).

Keywords: Eastern Podillya, Bronze Age, kurhan, burials, Yamna culture.

Oдержано 15.09.2020

КУШТАН Дмитро Павлович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

KUSHTAN Dmytro, PhD, Senior Researcher, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID: 0000-0002-6411-2154,

e-mail: kushtan_dp@ukr.net.